

C Eximii preclarique doctoris **Thome** super libris **Boetii** de consolatione philosophico commentum feliciter incipit.

Philosophie seruias oportet ut tibi contingat vera libertas. **H**ec sunt verba **Seneca** octava epistola ad **Lucillum**: quia vocari philosophiam scientiam veritatis recte se habet ex secundo methaphisice. et philosophia a superstitione liberat: metu mortis non conturbat sicut **Tullius** in lib. de finibus bonorum et malorum. **Seneca** has et similes conditiones et effectus laudabiles philosophie aduertens: hortatur nos ad seruitium philosophie in propositione proposita sic dicens. Philosophie seruias oportet. que quidem propositio potest probari multis rationibus. Primo sic. illi oportet seruire per cuius seruitutem homini contingit vera libertas. sed philosophia est huiusmodi igitur. Maior nota. quod libertas est nobilissima conditio quam natura humana desiderat et affectat. Maior patet per eundem **Senecam**: qui postquam permittit propositionem istam. philosophie seruias oportet. subiungit. ut tibi contingat vera libertas. et paucis interpositis dicit. hoc. n. scilicet ipsum seruire philosophie libertas est. Probatur secundo sic. illi oportet seruire quod animam perficit. vitam disponit. actiones regit. agenda et obmittenda demonstrat. et sine quo nemo est securus. philosophia est huiusmodi. igitur et. maior nota. nam iste conditiones sunt de perfectione hominis. minor declaratur per **Seneca**. i. e. epistola ad **Lucillum**. qui loquens de philosophia dicit sic. **H**ec animam format et fabricat. vitam disponit. actiones regit et obmittenda demonstrat. sedet ad gubernandum errantia. fluctuantium dirigit cursum. sed sine hac nemo est securus. Probatur tertio sic. illi est seruiendum quod tradit cognitioni ultimi finis magnum incrementum: philosophia est huiusmodi. igitur et. maior nota. quod cognitio ultimi finis magnum incrementum confert ad vitam. ex primo ethicorum. Maior declaratur. nam ultimus finis vite humane est beatitudo cuius cognitionem philosophia tradit. dicit enim philosophia in tertio de consolatione prosa secunda. quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatio. ne perfectus. et in eodem tertio ostendit philosophia in quo sit vera beatitudo et quod ad eam perueniatur. Probatur quarto. illi oportet seruire quod facit hominem parem deo philosophia est huiusmodi. igitur et. Maior nota de se. Maior patet per **Seneca**. 4. epistola ad **Lucillum** qui dicit. **H**oc enim mihi philosophia permittit ut me parum deo reddat. Probatur quinto. illi est seruiendum quod est magistra omnium scientiarum: nutrit omnem virtutem. summum solacium lapsorum alicuius: quod est preuium veri iuris. et cuius exhortatio est recta sui auctoritate dignissima. philosophia est huiusmodi igitur et. Maior nota. quod rationabiliter propter has conditiones laudabiles alicui seruitur. Maior declaratur. nam philosophia est magistra omnium scientiarum: ex primo de consolatione prosa tertia. ipsa est nutritrix omnium virtutum. secundo de

consolatione prosa quarta: ipsa est summum solacium lapsorum animorum: tertio de consolatione prosa prima. ipsa est primum via veri luminis. quarto de consolatione prosa prima. et eius exhortatio est recta sui auctoritate dignissima. quinto de consolatione prosa prima. Sic ergo patet propositio declarata que dicitur Philosophie seruias oportet. Sed diceret. quid mihi prodest philosophia si fatum est: quid mihi prodest philosophia si deus rector est: quid mihi prodest philosophia si casus imperat. Ad hoc respondit **Seneca**. i. e. epistola sua. Siue in exorabili lege fata nos stringant. siue deus arbiter vniuersis cuncta disponit. siue casus actiones humanas sine ordine permiscet. adhuc philosophie insistendum est. Philosophia enim nos tuetur hinc. hinc. n. exhortatur ut libenter deo placeamus: ut ipsum sequamur: ut continue fortiter resistamus: et ut casum feramus. licet autem omnes homines hinc Aristoteli. primo methaphisice natura scire desideret. tamen pauci (de quo dolor est). philosophie vacent. quod ideo contingit. quod plures obmissis delectationibus interioribus ad delectationes re fugiunt corporales. Non tamen oportet delectationes corporales esse eligibiliores inferioribus. quod delectationes corporales impediunt a summo bono. interiores autem ad id promouent. vnde **Boetius** in tractatu de summo bono dicit. Dolere debent qui delectationibus sensualibus detinentur bona interiora obmittendo. Non dediti bonis sensualibus summa bona non attingunt. Quos homines sensuales **Boetius** quarto de consolatione prosa quarta. comparat vesperilionibus. dicens. Neque enim oculos suos tenebris assuetos ad lucem perspicue veritatis attollere. similesque sunt auibus quare intuitu noctis illuina dies excecatur. Et licet homines sensuales et vulgares non magnificent nomen philosophie. sed magis blasphemant. nihilominus tamen ipsa philosophia in sua dignitate perseverat. teste **Seneca**. i. e. epistola ad **Lucillum**. Non quod inualecet ad tantum malitiam neque ad tantum excedit contra virtutes: ut non nomen philosophie sacrum et venerabile permaneat. Sed diceret philosophi non valeo quod pauper sum: sed si diuitias habuero totum me philosophie dabo. et hoc videtur rationabile. quia natura per se non est sufficiens ad speculandum. sed oportet cibum et potum et reliqua famulatum perexistere. et per tanto sacerdotes in egipto habitis necessariis propter admirari ceperunt philosophi. ut dicit **Aristoteles** primo methaphisice. **H**ec excusatio ratione paupertatis non valet. audi **Seneca**. i. e. epistola ad **Lucillum** qui dicit. Non est quo nos paupertas a philosophia reuocet. toleranda. n. est fames quam tolerauerunt quidam in obsidionibus. et quid aliud erat premissum pacietie illorum quam in arbitrium non cadere. s. inimicorum: quanto magis est quod permittit perpetua libertas. nulli hominis timor: et quod aium liberat a furore. multis. n. ad perbandum obstiterunt diuitie. Paupertas autem expedita secreta est. si vis alio vacari pauper sit oportet. aut pauperi similis. quod si potest studium salutare fieri sine cura frugalitatis. frugalitas autem est voluntaria paupertas hec **Seneca**. vix est igitur ad perbandum erigitur necessaria sed sufficiunt homini pauca. non enim oportet futuram felicitatem deum terre: et maris esse. quod natura paucis minimisque contenta est ex secundo de consolatione prosa quinta. Propterea ergo omnia a te et ad philosophiam magno cursu totisque viribus intende. hec **Seneca**. i. e. epistola ad **Lucillum**. Philosophie ergo seruias oportet ut tibi contingat vera libertas. ut tibi contingat vera securitas. ut tibi innotescat felicitas. ut par deo fias. et precipue ut in aduersitatibus et tribulationibus positus per ipsam verissime consolentis exemplo **Boetii** que philosophia in exilium relegatus ab omnibus bonis pulsus: dignitatibus exutus. multis miseris afflictum dulcissime consolabatur. de cuius philosophie consolatione agit in hoc libro. **Boetii**. qui intitulatur liber de consolatione philosophie. de quo ad presens nostra est intentio. hec sufficiat de introductione huius libri. **C** Sed antequam ad litteram accedam quinquaginta sunt premissa. primum de causa suscepti operis. secundum de causis huius libri. tertium de titulo huius libri et eius expositione. quartum de causa intitulo latius presertim libri. quintum de generali summa et fine huius libri. **C** Circa primum videlicet circa causam suscepti operis. que **Boetii** hunc librum descripsit. est sciendum. quod **Boetius** vix eximius. consul romanus. fide catholicus extitit. qui disputans de fide catholici

consolatione prosa quarta: ipsa est summum solacium lapsorum animorum: tertio de consolatione prosa prima. ipsa est primum via veri luminis. quarto de consolatione prosa prima. et eius exhortatio est recta sui auctoritate dignissima. quinto de consolatione prosa prima. Sic ergo patet propositio declarata que dicitur Philosophie seruias oportet. Sed diceret. quid mihi prodest philosophia si fatum est: quid mihi prodest philosophia si deus rector est: quid mihi prodest philosophia si casus imperat. Ad hoc respondit **Seneca**. i. e. epistola sua. Siue in exorabili lege fata nos stringant. siue deus arbiter vniuersis cuncta disponit. siue casus actiones humanas sine ordine permiscet. adhuc philosophie insistendum est. Philosophia enim nos tuetur hinc. hinc. n. exhortatur ut libenter deo placeamus: ut ipsum sequamur: ut continue fortiter resistamus: et ut casum feramus. licet autem omnes homines hinc Aristoteli. primo methaphisice natura scire desideret. tamen pauci (de quo dolor est). philosophie vacent. quod ideo contingit. quod plures obmissis delectationibus interioribus ad delectationes re fugiunt corporales. Non tamen oportet delectationes corporales esse eligibiliores inferioribus. quod delectationes corporales impediunt a summo bono. interiores autem ad id promouent. vnde **Boetius** in tractatu de summo bono dicit. Dolere debent qui delectationibus sensualibus detinentur bona interiora obmittendo. Non dediti bonis sensualibus summa bona non attingunt. Quos homines sensuales **Boetius** quarto de consolatione prosa quarta. comparat vesperilionibus. dicens. Neque enim oculos suos tenebris assuetos ad lucem perspicue veritatis attollere. similesque sunt auibus quare intuitu noctis illuina dies excecatur. Et licet homines sensuales et vulgares non magnificent nomen philosophie. sed magis blasphemant. nihilominus tamen ipsa philosophia in sua dignitate perseverat. teste **Seneca**. i. e. epistola ad **Lucillum**. Non quod inualecet ad tantum malitiam neque ad tantum excedit contra virtutes: ut non nomen philosophie sacrum et venerabile permaneat. Sed diceret philosophi non valeo quod pauper sum: sed si diuitias habuero totum me philosophie dabo. et hoc videtur rationabile. quia natura per se non est sufficiens ad speculandum. sed oportet cibum et potum et reliqua famulatum perexistere. et per tanto sacerdotes in egipto habitis necessariis propter admirari ceperunt philosophi. ut dicit **Aristoteles** primo methaphisice. **H**ec excusatio ratione paupertatis non valet. audi **Seneca**. i. e. epistola ad **Lucillum** qui dicit. Non est quo nos paupertas a philosophia reuocet. toleranda. n. est fames quam tolerauerunt quidam in obsidionibus. et quid aliud erat premissum pacietie illorum quam in arbitrium non cadere. s. inimicorum: quanto magis est quod permittit perpetua libertas. nulli hominis timor: et quod aium liberat a furore. multis. n. ad perbandum obstiterunt diuitie. Paupertas autem expedita secreta est. si vis alio vacari pauper sit oportet. aut pauperi similis. quod si potest studium salutare fieri sine cura frugalitatis. frugalitas autem est voluntaria paupertas hec **Seneca**. vix est igitur ad perbandum erigitur necessaria sed sufficiunt homini pauca. non enim oportet futuram felicitatem deum terre: et maris esse. quod natura paucis minimisque contenta est ex secundo de consolatione prosa quinta. Propterea ergo omnia a te et ad philosophiam magno cursu totisque viribus intende. hec **Seneca**. i. e. epistola ad **Lucillum**. Philosophie ergo seruias oportet ut tibi contingat vera libertas. ut tibi contingat vera securitas. ut tibi innotescat felicitas. ut par deo fias. et precipue ut in aduersitatibus et tribulationibus positus per ipsam verissime consolentis exemplo **Boetii** que philosophia in exilium relegatus ab omnibus bonis pulsus: dignitatibus exutus. multis miseris afflictum dulcissime consolabatur. de cuius philosophie consolatione agit in hoc libro. **Boetii**. qui intitulatur liber de consolatione philosophie. de quo ad presens nostra est intentio. hec sufficiat de introductione huius libri. **C** Sed antequam ad litteram accedam quinquaginta sunt premissa. primum de causa suscepti operis. secundum de causis huius libri. tertium de titulo huius libri et eius expositione. quartum de causa intitulo latius presertim libri. quintum de generali summa et fine huius libri. **C** Circa primum videlicet circa causam suscepti operis. que **Boetii** hunc librum descripsit. est sciendum. quod **Boetius** vix eximius. consul romanus. fide catholicus extitit. qui disputans de fide catholici

Prologus

ca 3 duos hereticos. s. Nestorū & Euticē. cū null' eēt qui eis resisteret boeti' ipsos in cōi cōcilio deuicti sicut p3 in lib. suo de duab' naturis in xpo. Tpe vero theodorici regis gottorū cū idem Theodorice tyrannidē suā cōtra romāos uellet ererere: & quoslibet bonos opprimere. Boeti' uirtute dei armat' plus oib' aliis sibi resistit. & quos tyrānica rabies inuaserat: Boeti' amore iustitie exponēs se piculis ipsos liberauit. Uides autē Theodorice rex gottorū solum ip3 Boetiū sibi resistentē: cogitabat qualiter ip3 pderet. & cū iustā cāz cōtra eū nō inueniret duas falsas causas p3xit. dixit. n. boetiū ipediuisse quendā delatorē sibi litterarū q̄ cōtinebāt accusationē senat' romāorū ut sic senatus redderet re' lese maiestatis. Hāc cāz tāgit boeti' p4 quarta hui' primū dicēs. Delatorē ne documēta deferret quib' senatū maiestatis reū faceret ipediisse criminamur. Secūdo accusabatur boeti' q' quāsdā litteras dixerisset ad imperatorē cōstātinopolitanū p quas restitueret libertatem pristinā ip3 romanis. Hāc cām tangit boeti' eadē profa sic dicēs. Hāc de cōpositis falso litteris quib' libertatē arguor sperasse romanā: qd attinet dicere. His 8 causis boeti' p uiles psonas & infames accusatus. indefensus. reus ē iudicatus. & a rege Theodorico papie in exilium relegatus. Boetius autē i exilio positus preteritā prosperitatē fecū reputās & pntē aduersitatē considerās: ne aliquis homo in simili statu positus desperaret: sed vñ cōsolaret' haberet: p̄bica cōsolationē cōposuit cōtra mutabilitatē fortune. Ex quibus dictis patet q' cā suscepti operis est illa: quatenus boetius se in exiliū relegatū ab oib' bonis depulsi. dignitatē exuti: per p̄biaz se tueret. volēs cōsolari quēlibet hoies in simili statu positū: ne desperet: sicut eē cōtuedū. C Secūdo vidēdū ē de causis hui' libri. cui' causa efficiēs fuit boeti' q' uel scribēs materiā hui' libri utitur tā p̄a q̄ metro. imitatus Adartianū felicē capellā qui in d' scribēdo nuptias Admercurij & philologie hoc stilo vsus ē. de quo fit mētio in theodolo ubi dicitur. Egregiā sobolē cui p̄ stilbōtis amore. Uti super magna sociasti teste capella. licet ille uer boetiū multū excellat libru Adartiani taz nobilitate materie q̄ p̄uilegio eloquētie. Boetius enim nec tullio in profa nec Virgilio in metro minor reputat. utitur autē Boetius in hoc libro profa in qua ponit rōes ad cōsolādū Boetiū: probādō q' nō sit dolēdū de amissione rez temporalis. utitur autē metro delectabili. ut dūz audiat meror obliuioni tradat. Cā materialis huius libri ē philosophica cōsolatio ordinata ad cōtēptū mundanoz & ad appetitū summe felicitatis. Uel p̄bica cōsolatio persuadēs neminē extolli in p̄speris. nec deprimi in aduersis uel aliter. causa materialis siue subiectū huius libri est status miserabilis Boetij p̄bica cōsolatione superinducta. Causa formalis tractatus hui' libri consistit in eius diuisione. de qua videbitur post. Cā autē formal' tractandū est modus agēdi Boetij. & est dialogus. i. sermo duoz. Introduceit enī Boeti' in hoc libro duas personas. scz seipm suā miserā deplangētē. & p̄biam sibi cōdolentem: & ipm sup sua miseria cōsolantē. & hoc est rōnabile. Hāc fm beati Grego. uerus ordo cōsolatiōis est ut cū uolum' aliquē a merore suspēdere: primo studeam' luctui ei' cōcordare. uel ideo causa formalis est dialogus. quia in quadam pte huius primi libri p̄bica introduceit fortunam ipm Boetius alloquētē. ubi scidit qdā figura tropi q̄ uocat' ethopeia. de qua dicit gracismus: ac introduceit aliquos de ethopeia loquentes. ut cum fortuna loquit' Boeti' ipsa. uel pōt dici fm cōmuniter loquentes q' cā formalis tractandū est quintuplex. diffinitiuā. diuisiuā. probatiuā. improbatiuā. exemplorū positiuā. sicut videbit' in libro. Causa finalis hui' libri est. ut ipso cognito nosipos & quoslibet alios i aduersitatis & tribulatiōe positos philosophica cōsolatiōe tueamur. Et ne extollamur in prosperis & deprimamur in aduersis. C Tertio vidēdū ē de titulo hui' libri & de eius expositione. unde scidēdū q' titulus fm Remigii sup donato est clauis siue ingressus operis sequētis. Et dicit' titulus a titan quod est sol sicut enim sol illuminat mundū sic titulus libri. Et preponit' titulus libro ad consummationem

operis. & ad laudē auctoris. Est ergo titulus presentis libri talis. Auitij Adanlij Torquati Seuerini Exconsulis Patricij Ordinarij Boetij uiri illustris incipit liber de consolatione philosophie: C Sed queritur quare tot nomina p̄pria ponit' in titulo. Dicunt aliqui q' forte p̄suetudo fuit romanorū ut sic nomina ascriberēt suoz auoz & p̄ decessorū. Uel aliter potest dici q' plura nomina ponit' i titulo p̄pter honorē & laudē ipsius Boetij. quia fm Seneca in lib. de clementia ad Aeronē. Adulta cognomia honoris data sunt. Sicut. n. uilis persona nō uult nominari nisi vno noie. qz quāto plus nominat': tanto plus cognoscit' & tanto magis sordescit. sic honesta persona uult noia rī pluribus nominibus ut sic magis inotescat & clarescat aliis sua fama. Hāc oē bonū in cōe deductū magis elucescit. Erponit' autē iste titulus sic Boeti' dicit' Auitius a quodā nobili romano sic dicto de cuius genere ipse fuit. Uel dicit' auitius quasi inuictus ab a quod est sine. & uicos victoria. Hāc enim Boetius uinci potuit ut flecteret a iure ad iniustitiā. sicut ipse testatur q̄ta profa huius libri primū dicēs. Hāc a iure ad iniustitiā me quisq̄ detrahit. Secundo Boetius dicit' fuit Adanlius. quia de gne Adanliorū fuit qui erant nobiles romani. Tertio Boeti' dicit' fuit Torquatus a quodā nobili romano sic dicto. qui cum singulare bellum iniret cum quodam de gallia ipsum deuicit & torquem in collo habentem sibi abstulit: cuius ratione dicit' fuit Torquat'. de cuius genere fuit Boetius. Quarto Boetius dicit' fuit Seuerinus a seueritate. Seuerus enim fuit cum Theodorico regi gottorū se opposuit. Uel dicit' fuit seuerinus quasi sequens uertatē nunq̄ enim in iudiciis uel amore uel odio flecti potuit a ueritate. Quinto Boeti' dicit' fuit Exconsul quasi unus ex consulibus romanorū. uel exconsul quasi extra consulatum positus quem prius habuit. Exconsulares dicebantur qui iam deposuerāt consulatum: & licet ab honore consulatus cessarent: tamen postea plus aliis i magna reuerentia habebantur. Sexto dicit' fuit Patricius a nobilissimo romano sic dicto de cuius genere fuit Boeti'. uel alio modo patricij dicebantur nobiles romāi qui prouidebant reipublice sicut pater filio quozum noia scripta erāt aureis lris & ideo dicebāt' p̄res. de quoz numero fuit dicit' Patricius: propter quod boetius fuit dicit' patricius. Septimo dicebat' Ordinarius. quia rempublicaz ordinauit. Uel aliter ordinarij dicebantur qui tante dignitatis erant ut quolibet ordine digni essent. & sic fuit boeti' Octauo nomine proprio dicit' fuit Boetius. quod interpretatur adiutor quia in necessitate pauperibus subueniebat. C Quarto videndum est de causa intitulationis huius libri. Intitulatur iste liber de consolatione philosophica. Ubi scidēdū q' philosophica cōsolatio dicit' rationabilis demonstratio declarās de cuius amissione nō est dolendum. & de cuius possessione non sit gaudendum. & qz h' tractatur in presenti libro ideo sic intitulat'. C Quinto videndum est de generali summa huius totius libri. ubi scidēdū q' boetius in hoc libro ostendit bona temporalia eē transitoria & non consistere totaliter in eis totalem uerā felicitatem. & per consequens non est dolendum de eoz absentia. nec gaudendum de eozum presentia. & neminem debere extolli in prosperis. nec deprimi in aduersis. Ostenditur etiam in presenti libro quid sit summum bonū ubi sit situm. & quomodo ad ipsum perueniatur. Etiam ostendit q' boni semper sunt potentes & mali semper sunt impotentes. & q' bonis nunq̄ desunt sua premia. malis nunq̄ sua supplicia. Hōst hoc ostenditur quid sit diuina prouidentia quid casus. quid fatum. quid liberum arbitriū. Et ponit' Boetius rationes quibus probat liberum arbitrium non posse stare cum prouidentia diuina. & ponit' quorūsdā falsam solutionē & eā improbat. Hōst ostendit uerā solutionē quā rationibus cōfirmat. Ista & alia plura pulchra determinantur in hoc libro sicut patebit in sequentibus.